

Kamerzetel voor De Stuers

De Maasgouw heeft in het verleden enkele malen aandacht besteed aan leven en werken van de Limburger Jhr. Victor E.L. de Stuers. In 1900 werd een overzicht gepubliceerd van zijn geschriften tot dat moment.¹ Omdat het in 1943 niet mogelijk was geweest De Stuers' 100ste geboortedag te herdenken, werd in 1950 — toen het inmiddels 75 jaren geleden was dat op zijn aandringen de "Commissie van Adviseurs voor de Monumenten van Geschiedenis en Kunst" werd ingesteld — van 1 tot en met 4 juni te Maastricht een Victor de Stuers-Herdenking georganiseerd. *De Maasgouw* publiceerde vervolgens de bij die gelegenheid gehouden voordrachten, waaraan een verslag van het congres en bibliografieën van en over De Stuers werden toegevoegd.²

De verkiezing van De Stuers tot lid van de Tweede Kamer voor het district Weert op 14 juni 1901, werd tot voor kort in diverse publicaties maar weinig ruimte toegemeten.³ In 1976 moest de Weertenaar mr. S. Smeets een bewering, als zou De Stuers afgevaardigde voor het district Sittard zijn geweest, corrigeren.⁴ In een feestartikel uit 1913, speciaal gewijd aan "De Stuers als Kamerlid", werd beweerd dat deze in 1901 "na lichten kamp" tot lid van de Tweede Kamer was gekozen als opvolger van Jan Truyen.⁵ Een publicatie uit 1920, met een nagenoeg gelijklopende titel, maakte geen enkele melding van een controverse rond de verkiezing van De Stuers.⁶ Pas in een recente monografie aan hem gewijd werd een afzonderlijke paragraaf van tien bladzijden (waarin overigens ook De Stuers' optreden in de Kamer aan de orde kwam) uitgetrokken voor "De verkiezingscampagne". Toen kwam naar voren dat terecht van "verkiezingsstrijd" werd gesproken.⁷ Enkele voorbeelden van de "felle penstrijd" putte de auteur uit de te Roermond verschijnende *Maas- en Roerbode*. *De Nieuwe Koerier*. *Provinciale Limburgsche Courant*, die daar eveneens werd uitgegeven, raadpleegde hij kennelijk niet.⁸

Het bovenstaande maakt het verantwoord nadere inlichtingen te verschaffen over de bewuste verkiezing. Ook *De Nieuwe Koerier* zal daarbij worden betrokken en bijgevolg eveneens de wijze waarop de partijen elkaar te lijf gingen.⁹ Uit de particuliere correspondentie van de hoofdredacteur van de *Maas- en Roerbode* komt naar voren, wie zoal achter de schermen meededen aan de verkiezingsstrijd. Als sluitstuk wordt iets meegedeeld over het eerste optreden van De Stuers in de Tweede Kamer.

Op 20 april 1901 liet Jan Truyen, sinds 1894 lid van

Aan Heeren Kiezers

VOOR DE

Tweede Kamer in het district WEERT.

Aangezocht door verschillende landbouwvrienden van uw district, welke van meening waren, dat de vacant komende zetel van den heer JAN TRUIJEN wederom ingenomen diende te worden door iemand, die meer in 't bijzonder bekend is met den toestand en de nooden der landbouwers, heb ik besloten een

Candidatuur

voor het lidmaatschap der TWEDE KAMER der STATEN-GENERAAL voor het district WEERT te aanvaarden.

Als mede-oprichter en gedurende vele jaren secretaris van het hoofdbestuur van den Nederlandschen Christelijken Boerenbond, heb ik steeds geijverd voor de organisatie van de landbouwers, die zoo noodzakelijk gebleken is voor de verheffing en den bloei van den landbouwstand en was ik in de gelegenheid, bekend te worden met vele misstanden, die verbetering eischen.

Indien de kiezers mij met hun vertrouwen willen vereeren, zal het mijn streven zijn, in de voetstappen des heeren JAN TRUIJEN te treden, en naast de belangen van de Katholieke partij, vooral die van den landbouw in de Tweede Kamer voor te staan.

Het zal mijn streven zijn, door dikwijls de verschillende gemeenten in uw district te bezoeken, mij op de hoogte te houden van Limburgsche toestanden en behoeften, om voortdurend mijne aandacht daaraan te wijden.

Tot verwezenlijking van de eischen van het program der Katholieke Kamerleden met de onlangs daarbij gevoegde aanvulling, zal ik mijne beste krachten besteden, zoodat alles, wat in het belang van Godsdienst en Vaderland wenschelijk geacht kan worden, in mij een overtuigd voorstander zal vinden.

B. J. HULSHOF,

1189

Burgemeester van Bergen-op-Zoom.

de Tweede Kamer voor het district Weert, hooggewaarderd pleitbezorger voor de boeren — hij stond bekend als "boerenkoning" — vanuit zijn woonplaats Meijel aan P.J.H. Geurts, hoofdredacteur van de *Maas- en Roerbode*, weten dat hij zich voor de komende Kamerverkiezingen niet meer beschikbaar stelde. Zijn arts had hem gewaarschuwd:

*Als gij u niet van vele bemoeiingen ontdoet, vooral van de Tweede Kamer, verzeker ik u dat gij niet lang meer zult leven.*¹⁰

Nadat zijn krant op 22 april had gemeld dat Tryen niet meer zou kandideren, plaatste Geurts twee dagen later een "Afscheidsgroet", die zeer lovend uitviel.¹¹ Nagenoeg per ommegaande betuigde Tryen zijn

De ONDERGETEENDE heeft de eer te berichten, dat hem is aangeboden

de candidatuur v. h. Lidmaatschap der 2e Kamer in het District WEERT,

en dat hij bereid is deze candidatuur TE AANVAARDEN.

Hij verklaart in te stemmen met het Katholiek Program.

In het bijzonder onderschrijft hij den wensch om de financiële en persoonlijke lasten der defensie niet te verzwaren.

Alle maatregelen, welke in christelijken geest op sociaal gebied bevordering der volkswelvaart nastreven, zullen in hem een voorstander vinden.

Hij is bereid, in overeenstemming met de rechtmatig gebleken wenschen der belanghebbenden, krachtig mede te werken tot de bevordering van de belangen van landbouw en nijverheid.

Mocht hem het mandaat van vertegenwoordiger toevertrouwd worden, dan zal hij niet nalaten zich voortdurend in betrekking te stellen met het district, ten einde op de hoogte te zijn van de verschillende behoeften en belangen, aan de behartiging waarvan hij zich gaarne zal wijden binnen de door het algemeen belang voorgeschreven grenzen.

Victor De Stuers.

Bovenstaande advertentie, waarmee De Stuers propaganda maakte voor zijn candidatuur, verscheen regelmatig in de kranten die gelezen werden in zijn kiesdistrict.

Nevenstaande advertentie, waarin de candidatuur van Hulshof werd aanbevolen, verscheen regelmatig in kranten die in het kiesdistrict Weert werden verspreid.

(Foto's: Gem. Archiefdienst Roermond, behave bovenstaande; Gem. Archiefdienst Venlo).

dank voor dit "zeer gewaardeerd artikel". In zijn brief bracht hij meteen eventuele opvolgers ter sprake. Hij had al een brief ontvangen van B.J. Hulshof, burgemeester van Bergen-op-Zoom, die op bezoek wenste te komen in verband met zijn voornemen zich in Weert kandidaat te stellen. Tryen had hem geantwoord dat hij kon komen, maar dat hij hem als niet-Limburger weinig kans gaf op de betreffende Kamerzetel. Als geschiktere kandidaten noemde hij onder anderen F.J. Vos de Wael, kantonrechter te Weert en de agrariër Th. Verheggen te Buggenum; van buiten het district Weert zou de Maastrichtenaar L. Regout in aanmerking kunnen komen.¹² Een week later was Hulshof inderdaad bij Tryen op

bezoek geweest. Het was inmiddels vrij algemeen bekend dat De Stuers zijn tegenstander in het district Weert zou zijn.¹³ Op grond van te Roermond opgedane indrukken gaf Hulshof zichzelf echter de beste kansen. Zijn gastheer deelde die overtuiging niet; hij zag in De Stuers "een zeer ernstig kandidaat". Voor zover hem bekend was zouden de andere Limburgse kanshebbers niet tegen De Stuers in het krijt wensen te treden. Vanuit de hoogste kringen in het gewest was voor De Stuers steun te verwachten.¹⁴

Weer veertien dagen later, op 17 mei 1901, bleek ook De Stuers een tocht naar Meijel te hebben ondernomen. Deze kandidaat stond eveneens in contact met Geurts, die hij had ingelicht "omtrent zijne werkzaamheden op landbouwgebied". In verband daarmee meende Truyen de hoofdredacteur van de *Maas-en Roerbode* te moeten waarschuwen betreffende "wat bij de boeren omtrent sommige Rijksbemoeiingen op landbouwgebied minder goed klinkt". Hij had De Stuers bij diens bezoek gezegd, blij te zijn wanneer hij werd gekozen maar publiekelijk van geen voorkeur te zullen laten blijken. Hij had immers tegenover Hulshof, toen die hem om steun vroeg, verklaard: *hieromtrent vrij te blijven, maar dat heb ik wel gezegd dat ik hem in het openbaar niet zal bestrijden.*

Truyen achtte Hulshof niet volstrekt kansloos. De man was namelijk van plan in de dorpen van het Weerter kiesdistrict te gaan spreken; hij had de gave van het woord, wat wel eens effect zou kunnen hebben. Dat Truyen zich intussen wel degelijk inspande voor de verkiezing van De Stuers blijkt uit de adviezen, die hij Geurts gaf betreffende de publiciteit rond dienst activiteiten. Tot de delicate punten, waarover dus maar beter kon worden gezwegen, behoorden de volgende: de landbouwhogeschool te Wageningen, waarvan slechts een beperkte boeren-elite profijt trok, te luxueuze rijksgebouwen, laboratoria, die beter proefstations konden worden genoemd, modelboerderijen. De Stuers moest bij voorkeur worden voorgesteld als de uitvoerder van het regeringsbeleid, niet als de ontwerpen daarvan.¹⁵

Intussen maakte de *Maas- en Roerbode* al enige tijd volop propaganda voor De Stuers.¹⁶ *De Nieuwe Koerier* ging zich pas in de tweede week van mei openlijk uitspreken voor Hulshof.¹⁷ Rond half mei ontbrandde vervolgens een uitgesproken fel gevecht tussen de twee kranten. En evenzeer tussen de twee hoofdredacteurs: bij de *Maas- en Roerbode* de meermalen genoemde Geurts en bij *De Nieuwe Koerier* Th.M.A.M. van der Marck, die deze functie sinds 1895 combineerde met een kapelaansfunctie te Heel. De twee waren priester van het bisdom Roermond, zij kenden elkaar, spraken elkaar aan als collega, maar spaarden in hun

Concurrentie in het moppen-tappen.

Victor: Straf is mijn hand,
Maar lieflijk mijn gemoed...
Geert: En dat jij ook in moppen doet,
Daaraan heb ik het land!

Prent uit het satirisch weekblad *Uilenspiegel* van 21 december 1901. De Stuers (rechts) staat hier naast Geert van der Zwaag, behorend tot de Sociaal Democratische Bond, sinds 1896 lid van de Tweede Kamer, waar hij de reputatie genoot een geestig en gevat spreker te zijn. (Foto: Universiteitsbibliotheek, Nijmegen).

krant elkaar allerminst. Op 18 mei schreef bijvoorbeeld Van der Marck:

*Wij houden er geen profeten mantel op na en zullen dus onze collega aan zijne fantasieën overlaten.*¹⁸

En vervolgens op 25 mei:

*Het is niet bij ons opgekomen, om de eerlijkheid der Redactie te verdenken; daarvoor kennen we elkaar te goed.*¹⁹

Het heeft weinig zin de polemiek, die in het verder verloop van de verkiezingscampagne vele kolommen van de twee bladen — overigens ook van andere Limburgse kranten — in beslag ging nemen, op de voet te volgen. De argumenten in het voordeel van de eigen kandidaat werden alsmaar herhaald en met dezelfde regelmaat bestreden door de tegenpartij. Daarbij ging het er in de eerste plaats om, bij wie van de twee kandidaten de agrarische belangen van het district Weert, van Limburg en zelfs van het land, in de beste handen zouden zijn. Chauvinisme speelde een rol: moest de kandidaat per se Limburger zijn? Hulshof was dat zeker niet, maar mocht De Stuers, na zoveel jaren in Den Haag te hebben gewoond, daar nog voor doorgaan? Of de kandidaten al dan niet bereid waren met elkaar publiekelijk in debat te treden — met name in Horst — kwam uitgebreid aan de orde. Gediscussieerd werd over de vraag, aan welke zijde Truyen stond. De twee waren katholiek, dat hoorde ook zo, maar wie was in dat punt het meest principieel? Over het gegeven dat De Stuers gemengd getrouwd was, werd aan het eind van de verkiezingsstrijd op bijzonder onsmakelijke wijze gepolemiseerd.

Met een voorbeeld moge worden aangetoond, hoe Geurts in zijn *Maas- en Roerbode* soms teksten, die Truyen hem vanuit Meijel had aangereikt, overnam:

Maas- en Roerbode:

Wij hebben den Weerter afgevaardigde wel eens hooren zeggen, dat ondanks zijn ijveren voor en — het laatste voegen wij er bij — ondanks zijne ongewone kennis van landbouw en landbouwzaken, hij in de Kamer toch weinig heeft kunnen uitrichten. De reden daarvoor is dat de partij, die in de minderheid is, in de Kamer weinig kan tot stand brengen.

Meer is te doen bij en te verkrijgen van de Ministers, zeide ons de heer Truyen. Kan men die overtuigen en door zijn persoonlijken invloed winnen, dan is er soms nog wel wat door te drijven, maar zijn wetsontwerpen eenmaal ingediend, dan is er weinig meer aan te veranderen. De voornaamste hoop moet men dan stellen in het afdeelingsonderzoek en in de aansluiting met andere partijen, soms met gewone tegenstanders in ander opzicht. Ook hier komt de persoonlijke invloed weer te pas.²⁰

Uit de juxtapositie van enkele andere teksten kan blijken dat Geurts zich in zijn propaganda voor De Stuers ook duidelijk liet beïnvloeden door W.H. Nolens, sinds 1896 Kamerlid voor het kiesdistrict Venlo:

Maas- en Roerbode:

Limburg mag zich de weelde niet veroorlooven van op het Haagsche Binnenhof te gaan prijken met onbruikbare celebriteiten.

Bovendien: iedere Partij, ook de katholieke, heeft enkele persoonlijkheden noodig, die door hun stand, hun prestige en hunne betrekkingen in hogere kringen toegang en invloed hebben. Persoonlijkheden, die tevens, zeer zeker niet alleen, maar tevens, toch ornamenten zijn van de Partij.²²

Geurts liet zich nog door een derde Limburgs Kamerlid voorlichten: door F.J. Bolsius, die in 1900 W. Everts als vertegenwoordiger voor het kiesdistrict Roermond was opgevolgd. Deze benadrukte dat de burgemeester van Bergen-op-Zoom wel volstrekt geen aanspraak kon maken op bijzondere deskundigheid in de agrarische sector:

Indien Weert een landbouwspecialist wil hebben zou de keuze van den heer Hulshof nog door niets te rechtvaardigen zijn maar zou stellig een veel beter persoon te vinden zijn. Noch de bekwaamheid, noch het karakter, noch het optreden van den heer Hulshof kunnen hem daarvoor aanbevelen.²⁴

Een dergelijk bericht moet de hoofdredacteur van de *Maas- en Roerbode* hebben verwelkomd als een reden te meer Hulshof af te wijzen. Soms spotte hij met het specialisme dat deze werd toegeschreven:

Laat men hem maar oreeren en declameeren over al-

Truyen:

Desnoods kunt gij zeggen van mij wel eens vernomen te hebben, dat ondanks mijn ijveren voor de landbouw, in de Kamer daarvoor weinig te hebben kunnen doen. De reden daarvan is dat de partij die in de minderheid is, in de Kamer weinig kan maken. Meer is er te doen bij de Ministers persoonlijk. Kan men die overtuigen dan is er nog wel soms wat te verdienen, maar zijn de wetsontwerpen eenmaal ingediend dan is er weinig meer aan te doen. De voornaamste hoop is dan te stellen op het afdeelingsonderzoek, in aansluiting met andere partijen, soms met de gewone tegenstanders onder ander opzicht.²¹

Nolens:

Alles te zamen genomen geloof ik dat de candid. van de St. alle steun verdient, ook om eventueële plaatselijke districtscelebriteiten, die in den regel tegenvallen, te weren.

Iedere partij, ook de katholieke, heeft enkele persoonlijkheden noodig, die door hun stand, hunne betrekkingen in hogere kringen, toegang en invloed hebben, die tevens, zeer zeker niet alleen, maar tevens ornamenten zijn van de partij.²³

lerlei onderwerpen die betrekking hebben op het landbouwwraagstuk, zonder naar hem te luisteren, zonder zich aan hem te storen, zonder op zijn initiatief over te gaan tot daden, men is met eene zoogenaamde landbouwspecialiteit niet gebaat.²⁵

Harder kwam mogelijk een passage aan uit het "Verkiezingsnummer" van de *Maas- en Roerbode*:

Waarom moet men iemand hebben van wie toch niet veel meer kan gezegd worden dan dat hij op een Geldersche boerderij-slachterij is opgevoed, nu en dan een landbouwartikeltje samenstelde en burgemeester werd.²⁶

Niet te ontkennen valt dat de bestrijding van de kandidatuur-Hulshof door de *Maas- en Roerbode* meermalen het karakter kreeg van persoonlijke aanvallen. Geurts lijkt dit zelf ook wel eens zo te hebben gevoeld:

De heer Hulshof duide het ons niet ten kwade, als wij

*zijn afgedaald tot bijzonderheden uit zijn privaat leven; wij zouden dat niet gedaan hebben, zoo men er ons niet toe gedwongen had.*²⁷

Over het geheel genomen maakte de verkiezingscampagne ten gunste van Hulshof door *De Nieuwe Koerier* gevoerd, zeker aanvankelijk, een zakelijker en rustiger indruk dan die van de *Maas- en Roerbode*. Men kan dan iets begrijpen van de verzuchting door Van der Marck geslaakt:

*Zóó onwaardig, zóó onedel zagen we nog nooit een katholieke kandidatuur bestreden in een katholiek blad.*²⁸

Maar uitgerekend op dezelfde dag nam zijn krant ook — en wel met instemming — een artikel over van F.H.J. Thissen, hoofdredacteur van de Heerlense *Limburger Koerier*, dat de volgende, voor De Stuers weinig complimenteuzen, vragen stelde:

Maar waarom moet nu het landbouw-district Weert dien kunstkenner in de Tweede Kamer brengen?

Wat heeft een kunstkenner kennis van haver, rogge, melk, boter enz. enz.?

En wat heeft een landbouwer kennis van gothieke torens, vensters enz. enz.?

Kiezers van 't district Weert, hebt gij liever een representant, die u zeggen kan, dat uwe kerk of kerktoren niet in gothieken stijl is, of hebt gij liever een repre-

*sentant, die kennis heeft van rogge, haver, weiden, koeien en kalveren, boter en melk enz.*²⁹

Op bijzondere grove wijze vergaloppeerde *De Nieuwe Koerier* zich echter op 8 juni, en nogmaals op 11 juni, door het plaatsnemen van zekere advertentie. Ze was ondertekend door "Een groot aantal kiezers", dat anderen opriep "eenparig" hun stem op Hulshof uit te brengen. De aanhangers van De Stuers, zo werd gezegd, beweerden dat hun kandidaat goed katholiek was. Intussen was hij echter gehuwd met een protestantse, beslist een punt in zijn nadeel vergeleken bij Hulshof. Kon die verbintenis er immers niet toe leiden, dat de neiging van de regering om protestantse functionarissen te benoemen "op onze dorpen", zou worden versterkt als De Stuers in de Kamer werd gekozen? Bovendien: van een dergelijk slecht voorbeeld ging een verderfelijke invloed uit. Meisjes die een aanbod kregen van andersdenkenden zouden daaruit een argument kunnen putten daarop in te gaan; ouders zouden, ondanks de wetenschap hoe afkeurenswaardig en wellicht noodlottig een gemengd huwelijk was, met het voorbeeld van De Stuers voor ogen, mogelijk toch toestemming geven.³⁰

De Stuers, die al eerder vanuit De Haag schriftelijk contact had gezocht met de hoofdredacteur van de *Maas- en Roerbode*,³¹ reageerde prompt op die adver-

Aan heeren kiezers van het district Weert.

Wij hebben ten zeerste afgekeurd de onedele wijze, waarop onze kandidaat, de Heer HULSHOF, in de *Maas- en Roerbode* bestreden werd, en daarom achten wij het onzen plicht, daartegen openlijk te protesteeren.

Wij hebben thans den Heer HULSHOF persoonlijk leeren kennen, wij hebben hem gehoord, en wij hebben hem leeren waardeeren. Wij hebben vernomen, hoe hij denkt over vele zaken, die voor ons van belang zijn, en hij heeft ons verzekerd, dat hij al onze belangen zal behartigen.

Wij hebben niets tegen den Heer DE STUERS, maar wij kennen hem niet, wij hebben hem gehoord, noch gezien.

Wel heeft hij de notabelen van het district bezocht, maar ons landbouwers, heeft hij niet gekend.

Daarom, landbouwers van het district Weert, stemt met ons op **onzen kandidaat**, op den kandidaat, die de landbouwers in de Kamer moet vertegenwoordigen, op

den Heer

B. J. Hulshof,

Burgemeester van Bergen-op-Zoom.

VELE LANDBOUWERS.

1341

Nevenstaande advertentie, die een protest laat horen tegen de strijdwijze van de *Maas- en Roerbode*, verscheen op 8 juni in *De Nieuwe Koerier*; op dezelfde dag plaatste laatstgenoemde krant de advertentie met de laakbare aanval op het huwelijk van De Stuers.

tentie. Al op 9 juni schreef hij een brief naar Roermond, waarin hij lucht gaf aan zijn boosheid op kapeiaan Van der Marck. Hij had verschillende bezwaren tegen de aanvallen in "boerenproza", die deze op hem had gericht. Maar:

Het smerigst is wel de advertentie [...], waar geargumenteed wordt met mijn huwelijk. Ik houd mij overtuigd dat die fraaiheid van niemand anders is dan van v.d. Marck [...]. En hoe perfide om nadeelige gevolgen voor het kiesdistrict te voorspellen en benoemingen van protestantsche ambtenaren! [...]

Het zou wel aardig zijn, hem te antwoorden dat voor mijn huwelijk de toestemming verkregen is van niemand minder dan van Z.H. den Paus.³²

De Stuers attendeerde verder op een uiterst merkwaardige omissie in een advertentie, die zijn kandidatuur moest propageren:

waardoor men mij de enormiteit laat zeggen dat ik bijzonder wensch de lasten der defensie te verzwaren. Het woordje niet is weggevallen!

De Stuers achtte het hoogst waarschijnlijk dat hier opzet in het spel was.³³

Op 12 juni stelde Geurts de redactie van *De Nieuwe Koerier* rechtstreeks verantwoordelijk voor de advertentie, waarin zo'n verwerpelijke aanval werd gedaan op het huwelijk van De Stuers. Terecht waren hier verontwaardigde reacties op gevolgd. Excuses, als zou door het naast elkaar werken van verschillende afdeling aan de krant, die advertentie helaas binnengeslopen zijn, wenste de *Maas- en Roerbode* niet te accepteren: die "vergissing" van 8 juni werd immers op 11 juni herhaald!³⁴ Een dag eerder had een Horstenaar, die zich "Een kiezer met fatsoen" noemde, al een protest in de *Maas- en Roerbode* laten opnemen. Daarin sprak hij van een "infame advertentie", die in zijn woonplaats "algemeen kwaad bloed (had) gezet". De "verbolgenheid over de gemeene bejegening van onzen candidaat" kon de sympathie voor De Stuers en de steun aan diens kandidatuur alleen maar vergroten. Ook deze scribeur suggereerde dat de advertentie op rekening kwam van de redactie, die dat middel had benut om aantijgingen te spuien, waarvan men wist dat ze niet door de beugel konden:

Het is overigens niet moeilijk om den eersten keer te raden waar die fraaiheden vandaan komen. Het venijnige geniepige stuk draagt den stempel zijner herkomst op het voorhoofd. Pennevoerders, die in staat zijn om zulke dingen te debiteren, zijn in Limburg nog met den vinger aan te wijzen.³⁵

Daags vóór de verkiezing kwam de *Maas- en Roerbode* met een speciaal "Verkiezingsnummer", dat niet minder dan twaalf artikelen en een adres vol aanbevelingen behelsde. Impliciet werd nogmaals gereageerd

op de gewraakte advertentie van *De Nieuwe Koerier*. De duidelijk katholieke levenshouding van De Stuers was dermate weldadig voor zijn omgeving, *dat hij er in slagen mocht ook in het edel gemoed eener hoogbegaafde vrouwe eerbied en sympathie te wekken voor zijn godsdienst en zijne kerk. De kiesheid in een zoo teedere zaak te betrachten, verbiedt ons meer te zeggen.*³⁶

De Nieuwe Koerier leek op die dag al te berusten in de onvermijdelijke nederlaag; de krant was blij dat de verkiezingscampagne "uitgestreden" was en sprak de hoop uit dat in de toekomst nooit meer twee katholieke kandidaten op een dergelijk verfoeilijke wijze tegen elkaar zouden worden uitgespeeld.³⁷

De dag na de verkiezing juichte de *Maas- en Roerbode*: "Gekozen met schitterende meerderheid. Zoo en niet anders behoorde het". De Stuers had 2270 stemmen gekregen, Hulshof 1032.³⁸ *De Nieuwe Koerier* constateerde in bekende stembusterterminologie: "De heer Hulshof is gevallen, maar gevallen met eere".³⁹

Het heeft een hele tijd geduurd vóórdat De Stuers de Kamerzetel, die hij op 14 juni 1901 had veroverd, inderdaad kon bezetten. Tegen de rheuma die hem al lang kwelde, had hij eerst heil gezocht bij de geneeskrachtige bronnen van Aken. Pas op 9 december presenteerde hij zich voor de eerste maal in de Kamer; het lopen viel hem nog steeds moeilijk en hij moest daarbij gebruik maken van een stok. Nadat De Stuers in de middag was beëdigd, hield hij in de avondzitting zijn eerste redevoering. Hij bepleitte toen de opheffing van de oude ridderorde "De Balijs van Utrecht", welke instelling totaal vervreemd was van haar oorspronkelijke doelstelling, een overleefd relict was geworden. Landelijke kranten maakten melding van gelach, dat het betoog van De Stuers had onderbroken, speciaal bij de constatering, dat de Balijs, met haar overvloedige revenuen, was geworden: "een instelling tot bedeeing van niet onvermogenen".⁴⁰

Wie in de *Handelingen van de Tweede Kamer* het verslag van de zittingen op 9 december 1901 naslaat, kan al op grond van de openingszinnen uit De Stuers' rede concluderen dat het parlement er een geestig spreker bij gekregen had:

Het zal wel een groote verwondering wekken, indien ik, die een liefhebber van oudheden ben, de aandacht vraag voor een antiquiteit. Ik ga een oude koe uit de sloot halen, maar in dit late uur hoop ik de belangstelling al dadelijk op te wekken, door er bij te voegen, dat zij is een melkgevende.⁴¹

De *Maas- en Roerbode* toonde zich zeer ingenomen met "de maidenspeech van den Weertschen afgevaardigde", die "bij tooverslag" de Kamer in zijn ban

 De ONDERGETEEKENDE heeft de eer te berichten, dat hem is aangeboden

de candidatuur voor het Lidmaatschap der 2de Kamer in het District. WEERT,

en dat hij bereid is deze candidatuur TE AANVAARDEN.

Hij verklaart in te stemmen met het Katholiek Program.

In het bijzonder onderschrijft hij den wensch om de financiële en persoonlijke lasten der defensie te verzwaren.

Alle maatregelen, welke in christelijken geest op sociaal gebied bevordering der volkswelvaart nastreven, zullen in hem een voorstander vinden.

Hij is bereid, in overeenstemming met de rechtmätig gebleken wenschen der belanghebbenden, krachtig mede te werken tot de bevordering van de belangen van landbouw en nijverheid.

Mocht hem het mandaat van vertegenwoordiger toevertrouwd worden, dan zal hij niet nalaten zich voortdurend in betrekking te stellen met het district, ten einde op de hoogte te zijn van de verschillende behoeften en belangen, aan de behartiging waarvan hij zich gaarne zal wijden binnen de door het algemeen belang voorgeschreven grenzen.

Victor De Stuers.

bovenstaand:

Deze advertentie uit *De Nieuwe Koerier* van 8 juni laat De Stuers het tegenovergestelde verklaren van hetgeen zijn bedoeling was.

nevenstaand:

Advertentie in *De Nieuwe Koerier* van 8 en 11 juni 1901, waarin een aanval werd gelanceerd op het huwelijk van De Stuers.

had weten te brengen. Hij had zijn betoog "aange-naam" voorgedragen en er groot succes mee geogst. Over zijn woorden werd in de Kamer nog een tijdje nagepraat, vooral door adellijke collega's die er zich rechtstreek door aangesproken konden voelen. Als bijzonderheid vermeldde het blad dat het bekende socialistische Kamerlid J.H.A. Schaper De Stuers onmiddellijk na zijn rede had gecompimenteerd, hetgeen opnieuw "algemeen gelach" gaande had gemaakt.⁴²

Kiezers in het kiesdistrict Weert

Weldra zullen wij opgeroepen worden om te voorzien in de vacature van den heer JAN TRUIJEN, die om gezondheidsredenen ontslag heeft genomen als lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Twee candidaten zijn gesteld, nl. de heer Hulshof en de heer de Stuers.

Wie van deze twee heeren moeten wij kiezen?

Wij moeten kiezen den heer HULSHOF, omdat de heer Hulshof de meest geschikte persoon is om ons bijna uitsluitend landbouwend district in onze Tweede Kamer te vertegenwoordigen.

Wij moeten echter vooral den heer Hulshof kiezen, omdat hij een door en door Katholiek man is en in dat opzicht in ons katholiek district ver boven den heer de Stuers staat.

Wel beweren de voorstanders der candidatuur de Stuers, dat de heer de Stuers een zeer goed katholiek is, maar waar en zeker is het, dat de heer de Stuers met een protestantsche vrouw gehuwd is.

Wat dunkt U, medekiezers, staat ook in dat opzicht de heer de Stuers niet ver achter den heer Hulshof?

Kan het gemengd huwelijk van den heer de Stuers geen nadeelige gevolgen hebben voor ons district? Want worden niet juist op onze dorpen door de hooge regeering protestantsche ambtenaren, stationschefs, marechaussee enz. geplaatst?

Medekiezers, zullen onze dochters als ze door den een of anderen andersdenkenden ten huwelijk worden gevraagd, niet wijzen op het voorbeeld van onzen kamerafgevaardigde. Het feit zelf is reeds genoegzaam bekend, en zullen niet vele brave huisvaders en huismoeders, wetende, dat zulke huwelijken door onze Moeder de H. Kerk ten strengste worden afgekeurd, en ook wetende, dat vele zeer vele gemengde huwelijken ontzettend veel onheil hebben gesticht, toch nog ten laatste niet zwichten voor en door het gegeven voorbeeld?

Medekiezers, bedenkt U rijpelijk vooraleer U a. s. Vrijdag ter stembus gaat en brengt met ons eenparig uwe stem uit op den heer

HULSHOF,

Burgemeester van Bergen-op-Zoom.

1351

Een groot aantal Kiezers.

De Nieuwe Koerier liet het die dag bij een volstrekt zakelijke mededeling, zonder enig commentaar: "De heer de Stuers bestreed handhaving van de ridderlijke orde "Balye van Utrecht".⁴³

P.A.M. Geurts

1) A.J.A. Flament, "Bibliografie der geschriften van V. de Stuers", in: De Maasgouw 22 (1900) 50-56.

2) T.a.p., 69 (1960) 33-118: "Victor de Stuers Herdenking. Congres gewijd aan de Monumentenzorg in Nederland, België en Luxemburg gehouden te Maastricht van 1 tot en met 4 juni 1950".

3) In de redevoering van G.W.A. Panhuysen op zo juist genoemd congres: "De figuur van Jhr. Victor Eugène Louis de Stuers", t.a.p., 39-48, staat dat feit met één zin aangeven: "Het district Weert vaardigde hem in datzelfde jaar (1901) als opvolger van Truyen, af naar de Tweede Kamer der Staten-Generaal".

4) S. Smeets, "De Stuers, kamerlid voor Weert", in: De Maasgouw 95 (1976) 103.

5) F.J. Bolsius, "De Stuers als Kamerlid", in: Het levenswerk van Jhr. Mr. Victor de Stuers herdacht door zijn vrienden, Utrecht 1913, 99-106.

6) P. Albers, "Victor de Stuers (1843-1916) Kamerlid", in: Studiën. Tijdschrift voor godsdienst, wetenschap en letteren 52 (dl. 94) (1920) 337-358.

7) J.A.C. Tillema, Victor de Stuers. Ideeën van een individualist, Assen 1982, 42-52.

8) De twee kranten zijn voor de betreffende periode volledig aanwezig in de Gemeentelijke Archiefdienst van Roermond. De archivaris en zijn medewerkers, die mij behulpzaam waren bij het verzamelen van materiaal, wordt hier graag dank gezegd.

9) De brieven die hieronder worden genoemd en geciteerd bevinden zich in particulier bezit; ze komen uit de nalatenschap van P.J.H. Geurts, die in 1901 hoofdredacteur was van de Maas- en Roerbode.

10) Truyen aan Geurts, Meijel 20 april 1901.

11) Maas- en Roerbode, 24 april 1901.

12) Truyen aan Geurts, Meijel 26 april 1901.

13) Maas- en Roerbode, 26 april 1901: "Wij vernemen dan uit de meest betrouwbare bron met de stelligste zekerheid, dat bij de a.s. Kamerverkiezing in het district Weert niemand minder in aanmerking zal komen dan Jhr. Mr. Victor de Stuers".

14) Truyen aan Geurts, Meijel 3 mei 1901. Het slot van dit "vertrouwelijk" schrijven luidt: "dat zoover ik hoor een candidatuur Jhr. de Stuers gunstig wordt opgenomen. Het doet mij genoegen dat Mgr. (Drehmans) voor die candidatuur is, van Gouverneur (G.L.M.H. Ruys de Beerenbrouck) was mij bekend".

15) Truyen aan Geurts, Meijel 17 mei 1901.

16) De Maas- en Roerbode van 29 april 1901 bijvoorbeeld bevatte een uitvoerig artikel: "Vacature-Truyen", waarin de candidatuur-De Stuers hartelijk werd aanbevolen.

17) De Nieuwe Koerier van 11 mei 1901 bracht een artikel over twee-een-halve kolom: "De kamerverkiezing in het district Weert", waarin Hulshof als de ideale kandidaat werd voorgesteld.

18) T.a.p., 18 mei 1901: "Kamerverkiezing in het District Weert. Hulshof-De Stuers".

19) T.a.p., 25 mei 1901: "Verkiezings-Polemiek".

20) Maas- en Roerbode, 21 mei 1901: "Naar aanleiding van een Inter-

ressanten Brief".

21) Truyen aan Geurts, Meijel, 17 mei 1901.

22) Maas- en Roerbode, 11 mei 1901; "Jhr. Mr. Victor de Stuers".

23) Nolens aan Geurts, Rolduc, 5 mei 1901. De brief verdient in zijn geheel te worden afgedrukt, vooral omdat hij verhelderend is voor zekere trekken van Nolens' karakter.

Vertrouwelijk
Amice,

Rolduc, 5 mei 1901

Vergeef me dat ik niet onmiddellijk dezen tweeden brief heb laten volgen. Bij nadere lezing van Uwen brief van 3 Mei achtte ik het noodig eerst de volledige zekerheid te hebben dat de St. definitief zou aannemen. Hij telegrafeerde mij: "Men schijnt mij te willen en ik ben bereid".

Het is natuurlijk altijd eenigszins moeilijk voor een zittend Kamerlid over kandidaten — dus aanstaande collega's althans in potentia — te oordeelen. Nu echter de heer V(erheggen) buiten beschouwing blijft bestaat daartegen des te minder bezwaar.

Naar wat ik uit goede bron vernomen heb verdient de heer Hulshof een aanbeveling.

De heer Sw.(?) is mij onbekend.

Maar ik kan me tot den heer de St. bepalen. Zie hier in 't kort mijn oordeel.

1° *De verdiensten van de St., ook als katholiek, geven hem in zekeren zin aanspraak op een kamerzetel.*

2° *Hij is, als referendaris en als Hagenaar, meer dan een nieuw lid op de hoogte van regeeringszaken.*

3° *Zijn positie geeft hem van meet af dien invloed, dien een in den eigenlijken zin nieuw kamerlid slechts met moeite en op den duur kan verwerven.*

4° *Iedere partij, ook de Katholieke, heeft enkele persoonlijkheden noodig, die door hun stand, hun betrekkingen in hoogere kringen, toegang en invloed hebben, die tevens, zeer zeker niet alleen, maar tevens ornamenten zijn van de partij.*

5° *De St. is niet geheel vreemd aan Limburg, zelf Limburger maar tevens Noord-Nederlander.*

Alles te zamen genomen geloof ik dat de candid. van de St. allen steun verdient, ook om eventuele plaatselijke districtscelebriteiten, die in den regel tegenvallen te weren.

Inmiddels met vriendschappelijke groeten,

t.t.

W.H.N.

24) Bolsius aan Geurts, 's-Gravenhage, 15 mei 1901. Reeds op 8 mei had Bolsius aan Geurts een brief geschreven, waarin hij een uiteenzetting gaf betreffende het standpunt van de meerderheid der katholieke Kamerleden, met name van de Limburgse, inzake de zeer omstreden plannen tot invoering van de persoonlijke dienstplicht.

25) Maas- en Roerbode, 21 mei 1901: "Naar aanleiding van een Interessanten Brief". Geurts reageerde hier op een artikel van Van der Marck in De Nieuwe Koerier van 18 mei ("De Kamerverkiezing in het District Weert. Hulshof-De Stuers"). Daarin was uitvoerig gebruik gemaakt van een brief geschreven door Jhr. L. ridder de van der Schuieren, die enige tijd voorzitter was geweest van de Nederlandse Christelijke Boerenbond, waar Hulshof zijn secretaris was. Van der Marck citeerde onder ander uit die brief: "Dat de heer Hulshof met takt, beleid en kennis van den beginnen af het orgaan van den Nederlandschen Boerenbond "De Boerenstand" heeft geredigeerd, wat voor zeker geen werk is voor iemand, die van boerenzaken niets weet".

26) Maas- en Roerbode, 13 juni 1901: "Hulshof onze eenige Landbouwfgevaardigde?"

27) T.a.p., 22 mei 1901: "Loos alarm".

28)

De Nieuwe Koerier, 18 mei 1901: "Kamerverkiezing in het District Weert. Hulshof-De Stuers".

29)

T.a.p.

30)

Zie afbeelding kolom 72.

31)

De Stuers aan Geurts, 's-Gravenhage 30 mei 1901, in welke brief de Limburgse Hagenaar een weg zocht om de openlijke steun van Truyen te verwerven. Hij deed daartoe de suggestie aan Geurts dat deze Mgr. Drehmans zou benaderen met het plan Truyen daartoe over te halen. Als een soort postscriptum voegde De Stuers aan zijn brief toe: "De houding v.d. Nieuwe Koerier laat zich als volgt verklaren.

De uitgever, broeder v.d. redacteur van der Marck, is gehuwd met mejuffrouw Ter Laak uit Didam, nicht van Hulshof".

32)

Betreffende het huwelijk van De Stuers bewaarde een kennis van het echtpaar de volgende herinnering. "In 1893 kwam de Heer de Stuers aan mijne moeder zijn aanstaande huwelijk met Jonkvrouw Aurelia Carolina Gravin van Limburg Stirum aankondigen en deelde hij aan mijne moeder mede, dat beletselen van godsdienstigen aard, die het sluiten van dit huwelijk gedurende 17 jaren hadden tegengehouden, door het overlijden der ouders zijner aanstaande vrouw, waren komen te vervallen"; aldus J.J. van Lanschot, "Herinneringen uit mijn jeugd aan Jhr Mr Victor de Stuers", in: Oudheidkundig Jaarboek 12 (1943) 26.

33)

De Stuers aan Geurts, 's-Gravenhage 9 juni 1901.

34)

Maas- en Roerbode, 12 juni 1901: "Eén van twee".

35)

T.a.p., 11 juni 1901.

36)

T.a.p., 13 juni 1901: "Hoe andersdenkenden over Jhr. de Stuers oordeelen".

37)

De Nieuwe Koerier, 13 juni 1901: "De laatste dag vóór de strijd".

38)

Maas- en Roerbode, 15 juni 1901: "Jhr. Mr. Victor de Stuers".

39)

De Nieuwe Koerier, 15 juni 1901: "De verkiezing te Weert".

40)

Kamerverslagen in: De Standaard, 10 december 1901, De Tijd en De Maasbode 12 december 1901.

41)

De Tijd, 17 december 1901, nam de volledige rede uit de Handelingen van de Tweede Kamer over.

42)

Maas- en Roerbode, 12 december 1901: Kamerverslag.

43)

De Nieuwe Koerier, 12 december 1901: Kamerverslag.